

GENERALINIO ADVOKATO
ANTONIO TIZZANO IŠVADA,
pateikta 2004 m. gegužės 18 d.¹

I — Įvadas

laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje laikantis šioje Sutartyje ir jai įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų“.

1. *Hatton Cross* (Jungtinė Karalystė) *Immigration Appellate Authority* (teisminė įstaiga imigracijos reikalams) nori išsiaiškinti, ar konkrečiomis bei neįprastomis šios bylos aplinkybėmis, neišduodama ilgalaikio leidimo apsigyventi Jungtinėje Karalystėje mažametei mergaitei, kitos valstybės narės pilietei, nuo gimimo augusiai pirmosios valstybės narės teritorijoje, ir jos motinai, ne valstybės narės pilietei, valstybė narė pažeidė Bendrijos teisę.

3. Iš antrinės teisės nuostatų, susijusių su asmenų judėjimu ir apsigyvenimu, šioje byloje svarbiausia yra 1973 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 73/148/EEB dėl valstybių narių piliečių judėjimo ir gyvenimo Bendrijoje apribojimų, susijusių su įsisteigimu ir paslaugų teikimu, panaikinimo².

II — Taikytina Bendrijos teisė

4. Pagal šios direktyvos 1 straipsnį:

2. EB 17 straipsnyje yra numatyta Europos Sąjungos pilietybė, kuri papildo valstybės narės pilietybę ir pagal EB sutarties 18 straipsnį, be kitų šios Sutarties suteikiamų teisių ir nustatytų pareigų, apima „teisę

„1. Valstybės narės, laikydamosi šioje direktyvoje nustatytos tvarkos, panaikina:

¹ — Originalo kalba: italų.

² — OL L 172, p. 14.

<...>

- b) valstybės narės piliečiams, norintiems vyksti į kitą valstybę narę kaip paslaugų gavėjai;

„1. Valstybės narės suteikia teisę jose apsigyventi kitų valstybių narių piliečiams, kurie neturi šios teisės pagal kitus Bendrijos teisės aktus, ir jų šeimos nariams, kaip apibrėžta šio straipsnio 2 dalyje, jeigu priimančiojoje valstybėje narėje jiems bei jų šeimos nariams taikomas sveikatos draudimas bet kurios rizikos atžvilgiu ir jeigu savo gyvenimo atitinkamoje valstybėje narėje laikotarpiu jie turi pakankamai lėšų, kad netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai.

<...>

- d) tokių piliečių ir jų sutuoktinių giminaičiams pagal tiesiąją aukštutinę ir tiesiąją žemutinę giminystės liniją, kurie yra išlaikomi tų piliečių ir jų sutuoktinių, neatsižvelgiant į jų pilietybę, judėjimo ir gyvenimo apribojimus“.

<...>

2. Toliau išvardyti asmenys, nepaisant jų pilietybės, turi teisę įsikurti kitoje valstybėje narėje kartu su asmeniu, turinčiu teisę ten apsigyventi:

5. 4 straipsnio 2 dalies pirmoji pastraipa nustato, kad „asmenims, teikiantiems ir gaunantiems paslaugas, teisė apsigyventi suteikiama tokiam laikotarpiui, kuris atitinka teikiamų paslaugų trukmę“.

- a) jo ar jos sutuoktinė arba sutuoktinis ir jų išlaikomi palikuonys;

6. 1990 m. birželio 28 d. Tarybos direktyva 90/364/EEB dėl teisės apsigyventi (toliau – Direktyva 90/364)³ reguliuoja ekonomiškai neaktyvių asmenų teisę judėti bei apsigyventi. Jos 1 straipsnis nustato:

- b) asmens, turinčio teisę apsigyventi kitoje valstybėje narėje, ir sutuoktinio išlaikomi giminaičiai pagal tiesiąją aukštutinę giminystės liniją“.

3 — OL L 180, p. 26.

III — Faktinės aplinkybės ir procesas

7. Teisingumo Teismui pateikti klausimai iškilo *Immigration Appellate Authority* nagrinėjant bylą dėl Airijos pilietės Kunqian Catherine Zhu, gimusios 2000 m. rugsėjo 16 d. Belfaste (Jungtinė Karalystė), (toliau – Catherine arba pirmoji ieškovė) ir jos motinos Kinijos pilietės Man Chen (toliau – motina, M. Chen arba antroji ieškovė) skundo dėl *Secretary of State for the Home Department* (toliau – *Secretary of State*) sprendimo atmesti jų prašymą išduoti ilgalaikį leidimą gyventi Jungtinėje Karalystėje.

8. M. Chen kartu su savo sutuoktiniu, taip pat Kinijos piliečiu, dirba įmonėje, kurios buveinė įregistruota Kinijos Liaudies Respublikoje. Tai labai stambi bendrovė, besiverčianti chemijos produktų gamyba ir eksportu į įvairias pasaulio šalis, taip pat į Jungtinę Karalystę bei kitas Europos Sąjungos valstybes nares.

9. M. Chen sutuoktinis yra vienas šios bendrovės direktorių ir didžiausias jos akcininkas. Vykdydamas direktoriaus pareigas, jis dažnai keliauja į Jungtinę Karalystę ir kitas Europos Sąjungos valstybes nares.

10. Prieš gimstant Catherine, pora turėjo vienintelį vaiką, Huixiang Zhu, gimusį 1998 m. Kinijos Liaudies Respublikoje. Sutuoktiniai Chen nusprendė susilaukti antro vaiko, bet susidūrė su kliūtimis dėl Kinijos Liaudies Respublikoje vykdomos gimstamumo kontrolės – „vieno vaiko politikos“, kuria siekiama, kad Kinijoje gyvenančios šeimos neturėtų daugiau kaip vieno vaiko.

11. 2000 metais, siekdama išvengti neigiamų pasekmių, kurias dėl pirmiau minėtos demografinės politikos būtų užtraukęs artėjantis antro vaiko gimimas, M. Chen nusprendė gimdyti užsienyje, todėl išvyko į Jungtinę Karalystę.

12. Catherine gimė 2000 m. rugsėjo 16 d. Belfaste, Šiaurės Airijoje.

13. Gimimo vieta buvo pasirinkta neatsitiktinai. Pastebėtina, kad, esant tam tikroms aplinkybėms, visiems Airijos salos teritorijoje, netgi už Airijos (Ėire) Respublikos sienų, gimusiems asmenims suteikiama Airijos pilietybė. Iš bylos medžiagos aišku, kad būtent dėl šio Airijos teisės ypatumo, kurį sutuoktiniams Chen nurodė jų pasamdyti teisininkai, jie nusprendė, kad vaikas gimtų

Belfaste. Jie ketino pasinaudoti vaiko įgyta Bendrijos pilietybe, kad mergaitė ir jos motina galėtų apsigyventi Jungtinėje Karalystėje.

14. Catherine situacija atitiko minėtas Airijos teisės nustatytas sąlygas, todėl jai buvo suteikta Airijos ir atitinkamai Europos Sąjungos pilietybė. Tačiau ji netapo Jungtinės Karalystės piliete, nes neatitiko Jungtinės Karalystės teisės aktų nustatytų reikalavimų pilietybei gauti.

15. M. Chen su dukra persikėlus gyventi į Kardifą, moteris kreipėsi į Jungtinės Karalystės institucijas, prašydama jai ir jos dukrai Catherine išduoti leidimą gyventi Jungtinėje Karalystėje.

16. 2000 m. birželio 15 d. sprendimu *Secretary of State* atmetė šiuos prašymus. Catherine ir jos motina apskundė šį sprendimą *Immigration Appellate Authority*.

17. Ši įstaiga nustatė, kad skundžiamas sprendimas iš esmės priimtas nepažeidžiant taikytinos nacionalinės teisės. Tačiau tam tikros aplinkybės vertė suabejoti, ar jis neprieštarauja Bendrijos teisei.

18. Iš esmės ji nurodė, kad Catherine, kaip Sąjungos pilietei, teisę apsigyventi gali suteikti tiesiogiai Bendrijos teisės nuostatos; jos motina savo ruožtu gali įgyti teisę, kylančią iš jos dukros teisės, kaip pagrindinis asmuo, atsakantis už jos priežiūrą bei auklėjimą.

19. Kalbant apie mergaitę, ypač svarbu nustatyti, ar teisė pasilikti Jungtinėje Karalystėje atsiranda pirmiausiai dėl jos, kaip paslaugų gavėjos, padėties Direktyvos 73/148 prasme: Jungtinėje Karalystėje Catherine gauna vaiko priežiūros ir medicinos paslaugas, kurios jai teikiamos privačiai už užmokestį.

20. Be to, motina ir dukra, kurios visada gyveno kartu po vienu stogu, dėl motinos turimų lėšų yra ekonomiškai nepriklausoma šeima. Jos neprašė paramos iš Jungtinės Karalystės viešųjų finansų įstaigų ir nėra pagrindo manyti, kad šios galėtų prireikti ateityje. Abi yra apdraustos sveikatos draudimu. Todėl negalima atmesti prielaidos, kad jos turi teisę gyventi šalyje pagal Direktyvą 90/364.

21. Galiausiai nacionalinis teismas pastebėjo, kad į Kinijos Liaudies Respublikos teritoriją Catherine gali įvažiuoti ne ilgiau kaip 30 die-

nų kas kartą ir tik gavusi Kinijos, kurios pilietybės ji neturi, vyriausybės leidimą. Todėl atsisakymas suteikti mergaitei ar jos motinai teisę gyventi Jungtinėje Karalystėje galėtų būti neteisėtas įsikišimas į jų šeimos gyvenimą, nes tai labai apsunkintų galimybę joms toliau gyventi kartu.

pagrindinė globėja, įgyja teisę gyventi su ja:

i) kaip jos išlaikomas šeimos narys;

22. Dėl šių priežasčių *Immigration Appellate Authority* paprašė Teisingumo Teismo priimti prejudicinį sprendimą dėl šių klausimų:

ii) dėl to, kad kartu su pirmąja ieškove gyvena jos kilmės šalyje; ar

iii) dėl kitų ypatingų aplinkybių?

„1) Ar, atsižvelgiant į šios bylos faktus, Tarybos direktyvos 73/148/EEB 1 straipsnis arba alternatyviai Tarybos direktyvos 90/364/EEB 1 straipsnis:

a) suteikia teisę pirmajai ieškovei, kuri yra nepilnametė Europos Sąjungos pilietė, atvykti ir apsigyventi priimančiojoje valstybėje narėje?

2) Jei pirmoji ieškovė nėra „valstybės narės pilietė“, kuriai Europos Bendrijos teisė suteikia teises, numatytas Tarybos direktyvoje 73/148/EEB arba Tarybos direktyvos 90/364/EEB 1 straipsnyje, pagal kokius kriterijus nustatoma, ar vaikas, kuris yra Europos Sąjungos pilietis, laikytinas valstybės narės piliečiu, galinčiu naudotis Bendrijos teisės suteikiamomis teisėmis?

b) jei atsakymas į pirmąjį klausimą yra teigiamas, ar antroji ieškovė, kuri yra pirmosios ieškovės motina ir

3) Atsižvelgiant į šios bylos aplinkybes, – ar vaikų priežiūros paslaugos, kurias gauna pirmoji ieškovė, yra paslaugos Tarybos direktyvos 73/148/EEB prasme?

4) Atsižvelgiant į šios bylos aplinkybes, – ar pirmoji ieškovė negali gyventi priimančiojoje valstybėje narėje pagal Tarybos direktyvos 90/364/EEB 1 straipsnį, nes lėšas jos pragyvenimui išimtinai suteikia vienas iš jos tėvų, kuris yra trečiosios valstybės pilietis ir gyvena kartu?

pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsniu, numatančiu teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą bei būsto neliečiamybę, kartu su tos pačios konvencijos 14 straipsniu, turint omenyje, kad pirmoji ieškovė negali gyventi Kinijoje su antrąja ieškove, savo tėvu ir broliu“.

5) Atsižvelgiant į šios bylos ypatybes, – ar EB 18 straipsnio 1 dalis suteikia pirmajai ieškovei teisę apsigyventi priimančiojoje valstybėje narėje, net jei ji šios teisės neįgyja pagal kitas ES teisės nuostatas?

23. Vykstant procesui Teisingumo Teisme, paaiškinimus pateikė ieškovės pagrindinėje byloje bei Airija, Jungtinė Karalystė ir Komisija.

6) Jei atsakymas į prieš tai užduotą klausimą yra teigiamas, ar antroji ieškovė įgytą teisę pasilikti su pirmąja ieškove, kol ši gyvena priimančiojoje valstybėje?⁴

IV — Vertinimas

A — Preliminarios pastabos

7) Atsižvelgiant į bylos aplinkybes, kokią vaidmenį vaidina Bendrijos teisės pagarbos pagrindinėms žmogaus teisėms principas, kuriuo remiasi ieškovės, ypač kai jos remiasi Europos žmogaus teisių ir

24. Kaip jau pažymėjau ir kaip patvirtina bylos aplinkybės, ši byla tikrai yra neįprasta ir išskirtina, o tai turėjo tam tikros įtakos šalių ginčams. Kartais atrodė, kad šalims labiau rūpi rasti atitinkamą individualų problemos sprendimą nei nustatyti, ar neįprastoms bylos aplinkybėms nebūtų galima pritaikyti įprastų Bendrijos teisės normų ir principų,

4 — Praleista. Išnaša galioja tik itališkai išvados versijai.

suformuotų nustovėjusios Teisingumo Teismo praktikos. Kaip matysime toliau, tai ir yra ta kryptis, kuria turime eiti, ieškodami atsakymų į klausimus, kilusius dėl Catherine situacijos.

26. Toliau nagrinėsiu nacionalinio teismo pateiktus klausimus, remdamasis pirmiau išdėstytu požiūriu, ir kai tai bus reikalinga bei tikslinga, atsižvelgdamas į argumentus, kuriuos pateikė paaiškinimus pateikę bylos dalyviai.

25. Todėl pirmiausia reikia apibendrinti visus *Immigration Appellate Authority* pateiktus klausimus, kad taptų aiški Teisingumo Teismui pateiktų klausimų esmė ir būtų užtikrintas teisingas jų traktavimas. Aš manau, kad tą galima padaryti visus šiuos klausimus sugrupavus į du pagrindinius, formuluojant juos taip:

B — *Dėl ginčo nacionalinio pobūdžio*

27. Tačiau prieš pradėdamas nagrinėti šiuos klausimus, privalau stabtelėti prie Jungtinės Karalystės vyriausybės pareikšto prieštaravimo dėl priimtumo.

a) ar Catherine turi teisę nuolat gyventi Jungtinėje Karalystėje kaip paslaugų gavėja Direktyvos 73/148 prasme, ar kaip Bendrijos pilietė, kuri, nors nėra veikli, turi pakankamai lėšų ir yra apdrausta sveikatos draudimu, Direktyvos 90/364 prasme ar galbūt tiesiogiai taikant EB 18 straipsnį;

28. Jungtinės Karalystės vyriausybė pareiškė preliminarų prieštaravimą tvirtindama, kad Teisingumo Teismas nėra kompetentingas priimti prejudicinį sprendimą dėl *Immigration Appellate Authority* pateiktų klausimų, nes ginčas yra susijęs su išskirtinai nacionalinio pobūdžio situacija. Jos manymu, vienintelis užsienio elementas – vaiko pilietybė – atsirado dėl sutuoktinių Chen gudravimo, kurį galima vertinti kaip piktnaudžiavimą teise.

b) ar jos motina turi teisę apsigyventi kaip vaiko „išlaikomas šeimos narys“ pirmiau minėtos direktyvos prasme, ar kaip pagrindinė Catherine globėja, ar galbūt vadovaujantis EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teise į šeimos gyvenimo gerbimą.

29. Kol kas atidėkime pastarąjį klausimą, nes jį bus lengviau analizuoti, kai būsiu išnaginėjęs pateiktus materialinės teisės klausimus (žr. 108 punktą ir toliau).

30. Grįžtant prie tvirtinimo, kad bylos aplinkybės yra išskirtinai nacionalinio pobūdžio, pažymėtina, kad Jungtinės Karalystės vyriausybės nuomone, ieškovės niekada nesinaudojo Sutarties joms suteikta teise laisvai judėti, nes jos nė karto nebuvo išvykusios iš Jungtinės Karalystės į kitą valstybę narę. Taigi trūksta tokių užsienio elementų, kurie sudarytų pagrindą taikyti Bendrijos teisę ginčijamam prašymui dėl leidimo gyventi.

33. Neseniai priimtame sprendime *Garcia Avello* Teisingumo Teismas, pažymėjęs, kad „EB 17 straipsniu įvesta Sąjungos pilietybė nėra <...> skirta išplėsti Sutarties taikymo sritį taip, kad ji apimtų ir vidaus situacijas, neturinčias sąsajų su Bendrijos teise“⁶, išaiškino, kad „tokia sąsaja vis dėlto egzistuoja <...> vienos valstybės narės piliečių, teisėtai gyvenančių kitoje valstybėje narėje, atžvilgiu“⁷, ir tai taikytina nepriklausomai nuo to, ar jie naudojosi Sutarties suteikta teise laisvai judėti, ar, kaip toje byloje, nuo gimimo gyveno priimančiosios valstybės narės teritorijoje.

31. Tačiau aš manau, kad negalima sutikti su šiuo prieštaravimu.

34. Todėl vien Catherine Airijos pilietybės pakanka nustatyti, kad teisminis ginčas tarp jos su motina ir *Secretary of State* nėra išskirtinai vidinio pobūdžio, t. y. nėra nagrinėtinas tik pagal Jungtinės Karalystės teisę.

32. Pirmiausia, reikia neužmiršti, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką Bendrijos teisė taikoma visiems asmenims, turintiems vienos valstybės narės pilietybę, bet gyvenantiems kitoje valstybėje narėje, net jeigu asmuo, kuris remiasi jos normomis, nė karto nebuvo išvykęs už valstybės narės, kurioje jis gyvena, sienų⁵.

35. Kitokią išvadą galima būtų daryti tik tuomet, jeigu būtų nuspręsta, kad Catherine iš tikrųjų neturi Airijos pilietybės arba kad dėl tam tikrų priežasčių šiuo pilietybės turėjimo faktų negalima remtis ginče su Jungtinės Karalystės vyriausybe.

5 — Žr., pavyzdžiui, 1988 m. rugsėjo 27 d. Sprendimą *Matteucci* (C-235/87, Rink. p. 5589), kuris buvo priimtas byloje dėl Belgijoje gimusio, gyvenančio ir dirbančio Italijos piliečio teisės nebūti diskriminuojamam, skirstant stipendijas profesionaliam lavinimui. Taip pat žr. ankstesnį gerai žinomą 1975 m. spalio 28 d. Sprendimą *Rutili* (C-36/75, Rink. p. 1219), kuriame Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad Sutarties 48 straipsnis (dabar — EB 39 straipsnis) yra taikytinas tiesiogiai, apeinant nuostatas, ribojančias italo darbuotojo, gimusio ir gyvenančio Prancūzijoje, kur jis turi darbą ir dalyvauja prekybininkų sąjungos veikloje, laisvę judėti Prancūzijos teritorijoje.

6 — 2003 m. spalio 2 d. Sprendimas *Garcia Avello* (C-148/02, Rink. p. I-0000, 26 punktas).

7 — Ten pat, 27 punktas.

36. Tačiau nė vienoje iš proceso stadijų – nei nagrinėjant bylą *Immigration Appellate Authority*, nei Teisingumo Teisme nekilo abejo- nių, kad Catherine turi Airijos pilietybę, ir net Jungtinės Karalystės vyriausybė nebandė paneigti, jog tarptautinės ir Bendrijos teisės požiūriu Airija teisėtai suteikė savo pilietybę.

37. Todėl šiomis aplinkybėmis nereikia ieš- koti atsakymo į klausimą, ar yra tokia bendrosios tarptautinės teisės norma, pagal kurią jokia valstybė neprivalo pripažinti pilietybės, kurią kita valstybė suteikia asme- niui, su ta valstybe nesiejamam tikrų bei aktyvių ryšių⁸.

38. Bendrijos teisės požiūriu norėčiau pažy- mėti tik tai, kad savo sprendimuose *Miche- letti*⁹ ir *Kaur*¹⁰ Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad „pagal tarptautinę teisę kiekviena valstybė narė, neprieštaraudama Bendrijos teisei, pati gali nustatyti pilietybės įgijimo ir praradimo sąlygas“¹¹, todėl „ valstybės narės teisės aktai negali panaikinti

kitos valstybės narės suteiktos pilietybės, nustatydami papildomas sąlygas šiai piliety- bei pripažinti, kad galima būtų pasinaudoti Sutartyje įtvirtintomis pagrindinėmis laisvė- mis“¹².

39. Todėl, mano manymu, galima daryti išvadą, kad atsižvelgiant į Catherine turimą Airijos pilietybę *Immigration Appellate Au- thority* nagrinėjamas ginčas iš esmės patenka į Sutarties taikymo sritį, o Jungtinės Karalystės vyriausybės pareikštas prieštaravimas dėl priimtino yra atmetinas.

C — *Dėl Catherine teisės apsigyventi*

40. Prieš pradėdant nagrinėti pirmiau išdės- tytus materialinės teisės klausimus (25 punk- to a papunktis), pirmiausia reikia nustatyti, kokias teises laisvai judėti bei apsigyventi Bendrijos teisė suteikia vaikui, šiuo atveju Catherine, kuris, būdamas vienos valstybės narės pilietis, nuo gimimo gyveno kitoje valstybėje narėje.

8 — Žr. šių normų diplomatų apsaugos aspektu patvirtinantį gerai žinomą Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimą *Notte- bohni* byloje (1955 m. balandžio 6 d. Sprendimas *Lichtenstein prieš Guatemala*, antroji stadija, ypač jo 20 ir paskesni punktai).

9 — 1992 m. liepos 7 d. Sprendimas *Micheletti* (C-369/90, Rink. p. I-4239).

10 — 2001 m. vasario 20 d. Sprendimas *Kaur* (C-192/99, Rink. p. I-1237).

11 — Sprendimo *Micheletti* 10 punktas ir sprendimo *Kaur* 19 punktas. Reikia pažymėti, kad tokia pozicija visiškai atitinka nusistovėjusią Tarptautinio Teisingumo Teismo praktiką, pagal kurią „<...> kiekviena nepriklausoma valstybė savo įstatymais nustato jos pilietybės įgijimo tvarką“ (pirmiau cituoto sprendimo 20 punktas).

12 — Sprendimo *Micheletti* 10 punktas ir neseniai priimto sprendimo *Garcia Avella* 28 punktas.

— Ar teisė laisvai judėti ir apsigyventi gali būti suteikta nepilnamečiui?

galėjimą būti teisių ir pareigų subjektu (teisnumą)¹⁵ ir šio asmens galėjimą atlikti veiksmą, sukeliantį teisinius padarinius (veiksnumą)¹⁶.

41. Kaip matyti, šiuo požiūriu Airijos vyriausybė iš esmės prieštarauja nuomonei, kad Catherine galėjo pasinaudoti Sutartyje nustatytomis teisėmis laisvai judėti ir apsigyventi.

44. Tai, kad nepilnametis negali savarankiškai pasinaudoti teise, nereiškia, kad jam negali būti skirta šią teisę įtvirtinanti teisės norma.

42. Jeigu aš teisingai supratau šios vyriausybės argumentus, ji mano, kad Catherine, atžvelgiant į jos amžių, iš tikrųjų nėra pajėgi savarankiškai įgyvendinti savo teisės rinktis gyvenamąją vietą ir joje apsistoti¹³. Iš to išplaukia, kad jos negalima laikyti Direktyvos 90/364 valstybės narės piliečiams suteikiamų teisių subjektu¹⁴.

45. Įrodinėti reikėtų priešinga linkme, nes pagal bendrąjį principą, būdingą visų valstybių narių (ir ne tik jų) teisės sistemoms, teisnumas įgyjamas iškart gimus, todėl net nepilnametis yra teisės subjektas ir atitinkamai — visų teisiškai įtvirtintų teisių subjektas.

46. Tai, kad nepilnametis yra nepajėgus savarankiškai pasinaudoti šiomis teisėmis, neturi įtakos jo, kaip teisių subjekto, statusui. Priešingai, kaip tik dėl šio jo statuso kiti įstatymo numatyti asmenys (tėvai, globėjai ir

43. Nesutinku su šiais argumentais. Mano manymu, jie dėstomi painiojant asmens

15 — „Capacité de jouissance“; „Rechtsfähigkeit“; o Anglijos teisės terminijoje — „general“ legal personality“ (žr. A. Heldrich, A. F. Steiner, „Legal Personality“, in International Encyclopedia of Comparative Law, vol. IV, Persons and Family, Tübingen, Dordrecht etc., 1995, Chapter 2, Persons, p. 4).

16 — „Handlungsfähigkeit“; „capacité d'exercice“; o Anglijos teisės terminijoje — „capacity“ arba „active legal capacity“ (žr. A. Heldrich, A. F. Steiner, „Capacity“, in International Encyclopedia of Comparative Law, vol. IV, cituota pirmiau, p. 9).

13 — Vaikas „nėra pajėgus pareikšti savarankišką nuomonę dėl gyvenamosios vietos pasirinkimo“.

14 — „Kol Catherine yra mažametė ir negali pasirinkti gyvenamosios vietos, ji negali būti laikoma „piliete“ 1 straipsnio 1 dalies prasme“.

t. t.) gali įgyvendinti jo teises, ir ne todėl, kad jie irgi yra šių teisių subjektai, bet todėl, kad jie veikia nepilnamečio vardu, t. y. vienintelio ir tikrojo šių teisių subjekto vardu.

plataus spektro paslaugų gavėjas, įskaitant ypač svarbias paslaugas (pavyzdžiui, medicinos aptarnavimo).

47. Tačiau šioje byloje Airijos vyriausybės pateiktas argumentas ne tik nėra patvirtinamas jokios teisės normos, bet ir neatitinka pačios nagrinėjamų teisių bei laisvių prigimtys. Manau, kad šis argumentas prieštarauja tikslams, deklaruojamiems atitinkamose Sutarties nuostatose, t. y. EB 49 ir paskesniuose straipsniuose dėl laisvo paslaugų judėjimo bei EB 18 straipsnyje dėl Europos Sąjungos piliečių teisės apsigyventi.

50. Būtent dėl šios priežasties nepilnametis, kaip paslaugų gavėjas, yra EB 49 ir paskesniuose straipsniuose įtvirtintų teisių subjektas.

48. Dėl EB 49 ir paskesnių straipsnių nėra abejonių, kad vienas iš juose įtvirtintos laisvės tikslų kaip tik ir yra palengvinti turinčių keliauti, kad gautų paslaugas, asmenų judėjimą¹⁷.

51. Toliau kalbant apie nuostatas dėl teisės apsigyventi pažymėčiau, kad EB 18 straipsnis kartu su Direktyvos 90/364 1 straipsniu siekia kiekvienam Bendrijos piliečiui, atitinkančiam tam tikras sąlygas, užtikrinti teisę apsigyventi bet kurioje valstybėje narėje, net jeigu jis nenori ar negali vykdyti jokios ekonominės veiklos.

49. Svarbu pažymėti, kad nepilnametis, net jei jis mažametis, iš tiesų gali būti labai

52. Atsižvelgiant į mano pirmiau išaiškintus klausimus (43 ir paskesni punktai), nėra priežasčių laikyti nepilnamečio negalinciu pasinaudoti teise, kurią visiems Bendrijos piliečiams bendrai nustato tokia esminė Bendrijos teisės nuostata, koks yra EB 18 straipsnis. Todėl, jeigu direktyvos nustatytos sąlygos yra įvykdomos, net nepilnametis, nebūdamas ekonomiškai aktyvus,

17 — Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką paslaugų gavėjas taip pat gali naudotis Sutartyje įtvirtinta laisve teikti paslaugas, žr., *inter alia*, 1984 m. sausio 31 d. Sprendimą *Luisi ir Carbone* (sujungtos bylos 286/82 ir 26/83, Rink. p. 377, 16 punktas) ir 1989 m. vasario 2 d. sprendimą *Cowan* (C-186/87, Rink. p. 195, 15 punktas).

gali reikalauti teisės laisvai pasirinkti gyvenamąją vietą kitoje valstybėje narėje nei ta, kurios pilietybę jis turi.

— Dėl teisės apsigyventi pagrįstumo konkrečiu Catherine atveju

53. Be to, šią nuomonę patvirtina ir nusistovėjusi Teisingumo Teismo praktika, viena-reikšmiai pripažįstanti, kad nepilnamečiai yra teisės apsigyventi subjektai. Pavyzdžiui, byloje *Echternach ir Moritz*¹⁸ buvo aiškiai konstatuota, kad nepilnametis, jau išvykusio iš šalies darbuotojo sūnus, „išsaugo teisę remtis Bendrijos teisės nuostatomis“, leidžiančiomis jam likti šalyje ir užbaigti pradėtas studijas¹⁹.

56. Aptarę šiuos bendro pobūdžio dalykus turime nustatyti, ar šioje byloje teisė apsigyventi Catherine gali būti pripažinta i) kaip paslaugų gavėjai Direktyvos 73/148 prasme; ar ii) remiantis EB 18 straipsniu bei Direktyva 90/364.

57. i) Pradėsiu nuo to, kad Catherine teisė nuolat gyventi Jungtinėje Karalystėje negali būti grindžiama tuo, jog ji yra vaiko priežiūros bei medicinos paslaugų gavėja (žr. pirmiau 19 punktą).

54. Ši išvada negali kisti atsižvelgiant į nepilnamečio amžių, nes dėl to jo padėtis nesikeičia iš esmės.

58. Kalbant apie pirmąją paminėtą paslaugų rūšį (nesvarstant problemos, kas yra tikrasis paslaugų gavėjas, nes tai būtų Catherine motina), iš bylos medžiagos aiškiai matome, kad šios paslaugos buvo teikiamos ne laikinai, o reguliariai ir ilgą laiką.

55. Taigi darau išvadą, kad net mažamečiui, kaip Catherine, gali būti suteikta teisė laisvai judėti bei apsigyventi Bendrijoje.

59. Tačiau, kaip teisingai nurodė Komisija, nusistovėjusioje Teisingumo Teismo praktikoje jau seniai išaiškinta, kad negalima naudotis laisve teikti paslaugas, jeigu ji

18 — 1989 m. kovo 15 d. Sprendimas *Echternach ir Moritz*, (sujungtos bylos 389/87 ir 390/87, Rink. p. 723).

19 — Sprendimo *Echternach ir Moritz* 21 punktą. Šioje byloje buvo nagrinėjamas 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje (OL L 257, p. 2), kurio 12 straipsnis nustato: „Valstybės narės piliečio, dirbančio arba dirbusio kitos valstybės narės teritorijoje, vaikai turi būti priimti į tos šalies bendrojo lavinimo, amatų ir profesines mokyklas tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos šalies piliečiai, jeigu vaikai gyvena toje šalyje“.

susijusi su „nuolatinio pobūdžio veikla ar bent jau veikla be numatyto jos pabaigos termino“²⁰, nes tokiomis aplinkybėmis turėtų būti taikomos Sutarties nuostatos dėl įsisteigimo laisvės. Pirmiausia, žinoma, tai taikytina paslaugų teikėjui, bet nekyla abejonių, kad taip pat ir paslaugų gavėjui, nes šia laisve jis gali remtis tik neketindamas visam laikui apsistoti priimančiojoje valstybėje²¹.

60. Bet dėl to, kad naudojosi medicinos paslaugomis, Catherine taip pat negali įgyti teisės nuolat gyventi šalyje. Pats tokių paslaugų pobūdis liudija, kad jos teikiamos laikinai. Todėl jeigu ji iš tiesų buvo tokių paslaugų gavėja (o iš bylos medžiagos nėra aišku, kad buvo), remdamasi aiškiomis Direktyvos 73/148 4 straipsnio 2 dalies pirmosios pastraipos nuostatomis Catherine galėtų prašyti leidimo likti Jungtinėje Karalystėje tik tam laikui, kuris būtinas gydymui.

61. Kitaip tariant, ji galėtų prašyti teisės apsigyventi *laikina*, „*tokiam pačiam laikotarpiui kaip paslaugų teikimo laikotarpis*“, bet negalėtų gauti ilgalaikio leidimo gyventi pagal šią direktyvą.

62. ii) Tad lieka išnagrinėti klausimą, ar Catherine gali įrodyti savo teisę apsigyventi Jungtinėje Karalystėje, remdamasi EB 18 straipsniu ir Direktyva 90/364.

63. Priminsiu, kad EB 18 straipsnis visiems Europos Sąjungos piliečiams nustato teisę laisvai judėti bei apsigyventi valstybių narių teritorijoje, laikantis Sutarties ir antrinės teisės aktų nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų.

64. Šioje byloje minėti apribojimai bei sąlygos apibrėžiami taip pat kaip Direktyvoje 90/364.

65. *Inter alia*, 1 straipsnis suteikia „kitų valstybių narių piliečiams, kurie neturi šios teisės pagal kitus Bendrijos teisės aktus, teisę apsigyventi“ su sąlyga, kad „priimančiojoje valstybėje narėje jiems bei jų šeimos nariams taikomas sveikatos draudimas bet kurios rizikos atžvilgiu ir <...> savo gyvenimo atitinkamoje valstybėje narėje laikotarpiu jie turi pakankamai lėšų, kad netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai“.

66. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Catherine yra tinkamai apdrausta sveikatos draudimu ir savo šeimos narių dėka

20 — 1988 m. spalio 15 d. Sprendimas *Steymann* (C 196/87, Rink. p. 6159, 16 punktas).

21 — Sprendimo *Steymann* 17 punktas ir 1997 m. birželio 17 d. Sprendimas *Sodemare ir kiti* (C-70/95, Rink. p. I-3395, 38 punktas).

turi pakankamai lėšų, kad būtų išvengta pavojaus, jog ji taps „našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai savo gyvenimo šalyje laikotarpiu“.

nes iš tikrųjų ji reikalauja tik to, kad šia teise norintys pasinaudoti asmenys turėtų pakankamai lėšų²².

67. Taigi atrodytų, kad abu direktyvos nustatyti reikalavimai yra įvykdyti.

71. Juolab nemanau, kad toks apribojimas būtų suderinamas su direktyvos tikslais.

68. Tačiau paaiškinimus pateikusias vyriausybės taip nemano. Jų nuomone, Catherine nėra pakankamai ekonomiškai aprūpinta, nes jai prieinamas lėšas iš tikrųjų skiria jos motina.

72. Direktyva buvo priimta siekiant išplėsti teisės laisvai judėti bei apsigyventi taikymo sritį visų Bendrijos piliečių atžvilgiu, o tam tikri apribojimai buvo numatyti tam, kad jie netaptų „pernelyg didele našta priimančiosios valstybės narės viešųjų finansų įstaigoms“ (žr. ketvirtąją konstatuojamąją dalį).

69. Šios vyriausybės teigia, kad Direktyva 90/364 teisę apsigyventi suteikia iš esmės tik tiems asmenims, kurie „savo vardu“ (*in their own right*) gauna pajamas ar uždarbį, pakankamą užtikrinti pakankamą finansinį pajėgumą.

73. Maastrichto sutartimi įtraukus EB sutarties 8A straipsnį (dabar – EB 18 straipsnis) judėjimo ir apsigyvenimo laisvė buvo priskirta Bendrijos piliečių pagrindinėms teisėms, nors ją ir varžo apribojimai bei sąlygos, kurias, *inter alia*, nustato Direktyva 90/364.

70. Tačiau noriu pastebėti, kaip pagrįstai nurodė Komisija, kad direktyvos tekste nerasime tokio teisės apsigyventi apribojimo,

22 — „*Disposen... de ressources suffisantes*“ prancūziškame tekste, „*have sufficient resources*“ – angliskame, „*dispongano... di risorse sufficienti*“ – itališkame, „*über ausreichende Existenzmittel verfügen*“ – vokiškame ir „*dispongan... de recursos suficientes*“ – ispaniškame (pasvirusiu šriftu pažymėta mano).

74. Taigi tokiaame naujame kontekste ši direktyva yra teisės aktas, *ribojantis* pagrindinės teisės įgyvendinimo galimybes. Todėl joje nustatytas sąlygas, kaip ir visus kitus Sutartyje nustatytus laisvių apribojimus bei išimtis, reikia aiškinti siaurinamai. Todėl jokių būdu negalima direktyvos teksto prasmės išplėsti taip, kad jame būtų galima įžvelgti netiesiogiai nustatytą sąlygą, kokią byloje dalyvaujančios vyriausybės tvirtina esant.

75. Tai dar ne viskas. Kaip Teisingumo Teismas pripažino savo sprendime *Baumbast ir R*, „Europos Sąjungos piliečių laisvės apsigyventi įgyvendinimo galimybė gali priklausyti nuo teisėtų valstybės narės interesų“²³, „bet šie apribojimai ir sąlygos turi būti taikomi laikantis Bendrijos teisės nustatytų apribojimų bei joje įtvirtintų bendrųjų teisės principų, ypač proporcingumo principo. Tai reiškia, kad šioje srityje priimtos nacionalinės teisės normos turi būti būtinos ir tinkamos keliama tikslui įgyvendinti“²⁴.

76. Man atrodo, kad aiškindami direktyvą taip, kaip pasiūlė Jungtinė Karalystė ir Airija, susidurtume su nereikalingais nukrypimais nuo ja siekiamų tikslų.

77. Svarbu yra užtikrinti, kad judėjimo laisve besinaudojantys Sąjungos piliečiai netaptų našta priimančiosios valstybės finansų įstaigoms. Tam būtina, kad jie „turėtų“ pakankamai lėšų, bet, kita vertus, anaipatol nebūtina nustatyti papildomos sąlygos, kurią dar ir sunku apibrėžti, kad šios lėšos priklausytų tiesiogiai jiems patiems.

78. Apibendrindamas darau išvadą, kad Teisingumo Teismas *Immigration Appellate Authority* turėtų atsakyti, jog mažametis Bendrijos pilietis, būdamas apdraustas sveikatos draudimu bet kurios rizikos atžvilgiu valstybėje narėje, ir nors tiesiogiai savo vardu negaudamas pajamų bei uždarbio, bet turėdamas pakankamai lėšų, kurias jam suteikia tėvai, kad netaptų našta priimančiosios valstybės narės finansų įstaigoms, atitinka Direktyvos 90/364 1 straipsnio nustatytus reikalavimus ir todėl turi teisę neribotą laiką gyventi kitos valstybės narės teritorijoje nei ta, kurios pilietybę jis turi.

D — *dėl motinos teisės apsigyventi*

79. Priėjome prie klausimo, ar Catherine motina turi teisę apsigyventi.

23 — 2002 m. rugsėjo 17 d. Sprendimas *Baumbast ir R* (C-413/99, Rink. p. I-7091, 90 punktas).

24 — 91 punktas. Šiuo klausimu žr. ankstesnį 1993 m. rugpjūčio 2 d. Sprendimą *Allué ir kiti* (sąjungtos bylos C-259/91, C-331/91 ir C-332/91, Rink. p. I-4309, 15 punktas).

80. Pirmiausia, aš neabejoju, kad M. Chen, būdama ne valstybės narės pilietė, negali pasinaudoti Direktyvos 73/148 1 straipsnio 1 dalies b punkto (žr. pirmiau 4 punktą) ir Direktyvos 90/364 1 straipsnio 1 dalies (žr. pirmiau 6 punktą) nustatyta teise apsigyventi *Bendrijos piliečiams*.

— Dėl teisės apsigyventi kaip asmeniui, kuris yra „išlaikomas“ šeimos narys

81. Lygiai taip pat M. Chen negalėtų pasinaudoti Direktyvos 73/148 1 straipsnio 1 dalies d punkto ir Direktyvos 90/364 1 straipsnio 2 dalies b punkto nustatyta teise apsigyventi „išlaikomiems“ Bendrijos piliečių giminaičiams pagal tiesiąją aukštutinę giminystės liniją, neatsižvelgiant į jų pilietybę.

82. Nusistovėjusioje Teisingumo Teismo praktikoje yra išaiškinta, kad „išlaikomu“ šeimos nariu laikomas asmuo, *priklausomas nuo kito šeimos nario finansinės paramos*²⁵.

25 — 1987 m. birželio 18 d. Sprendimas *CPAS di Courcelles prieš Lebon* (C-316/85, Rink. p. 2811, 22 punktas).

83. Akivaizdu, kad nagrinėjamu atveju taip nėra, nes M. Chen turi pakankamai lėšų ir būtent ji užtikrina, kad būtų patenkinti dukters materialiniai poreikiai.

84. Taip pat, nepaisant prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateiktos nuomonės, negalima daryti išvados, kad išlaikomo (*dependent*) šeimos nario sąvoka apima ir asmenis, kurie yra emociškai priklausomi (*dependent*) nuo teisę gyventi turinčio Bendrijos piliečio arba nuo asmenų, kurių teisę pasilikti valstybėje narėje „priklauso“ nuo atitinkamos Bendrijos piliečio teisės.

85. Net jeigu nekreiptume dėmesio į ką tik paminėtą nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką šiuo klausimu, noriu atkreipti dėmesį į tai, kad, kaip teisingai nurodė Komisija, tik angliškuose tekstuose vartojama neutrali sąvoka „dependent“, o atitinkamuose tekstuose visomis kitomis kalbomis vartojamas terminas vienareikšmiškai nurodo *materialinę priklausomybę*.

86. Todėl šioje byloje M. Chen negalima laikyti „išlaikomu“ Catherine šeimos nariu šios direktyvos prasme, nepaisant neabejotino emocinio ryšio tarp jos ir dukters bei to, kad jos teisę pasilikti šalyje, jei tokia būtų suteikta, būtų susijusi su atitinkama jos dukters teise.

87. Todėl aš manau, kad nei Direktyva 73/148, nei Direktyva 90/364 tiesiogiai nesuteikia M. Chen teisės nuolat gyventi Jungtinėje Karalystėje.

— Dėl klausimo, ar egzistuoja išvestinė teisė apsigyventi

88. Telioka išnagrinėti, ar Catherine motina negali įgyti išvestinės teisės apsigyventi, kylančios iš atitinkamos jos dukters teisės.

89. Pasakysiu iš karto – manau, kad į šį klausimą reikia atsakyti teigiamai.

90. Mano manymu, kitokia išvada akivaizdžiai prieštarautų mažamečio interesams bei reikalavimui gerbti šeimos gyvenimo vientisumą. Bet svarbiausia, kad taip Sutarties Catherine suteikta teisė apsigyventi netektų bet kokios praktinės reikšmės, nes aišku, kad ji, negalėdama viena likti Jungtinėje Karalystėje, negalėtų pasinaudoti ir šia jai suteikta teise.

91. Panašu, kad formuojant nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką buvo atsižvelgiama į šias aplinkybes. Sprendime *Baum-*

bast ir R Teisingumo Teismas pripažino, kad „jeigu vaikai turi teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje“, Bendrijos teisė „suteikia vienam iš tėvų, pagrindiniam jų globėjui, teisę gyventi kartu, neatsižvelgiant į jo pilietybę, kad vaikams būtų lengviau įgyvendinti savo teisę“²⁶. Nėra abejonų, kad jeigu ši išvada buvo teisinga minėtoje byloje dėl mokyklinio amžiaus vaikų, byloje dėl tokio mažo vaiko kaip Catherine ji turi būti teisinga *a fortiori*.

92. Tokios nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos loginis pagrindas, be abejo, glūdi reikalavime ginti *mažamečių interesus*, atsižvelgiant į tai, kad tėvai (ar globėjai), naudodamiesi jiems suteikta teise mažamečio vardu išrinkti jam gyvenamąją vietą, privalo įgyvendinti būtent šį tikslą.

93. Jeigu motinai nebūtų suteikta teisė gyventi Didžiojoje Britanijoje, įsisteigimo teisę šios valstybės teritorijoje Catherine vardu ji galėtų įgyvendinti nebent akivaizdžiai pažeisdama savo dukters interesus, nes tokiu atveju motina neišvengiamai turėtų palikti vaiką.

26 – Sprendimo *Baumbast ir R* 75 punktas (pasvirusiu šriftu pažymėta mano). Šioje byloje buvo nagrinėjama situacija, kai vienas iš tėvų turėjo Jungtinių Valstijų pilietybę.

94. Dėl šios priežasties atsisakymas suteikti teisę prieštarautų ir šeimos gyvenimo vientisumo principui, įtvirtintam EŽTK²⁷, kurią ir Teisingumo Teismas pripažįsta išskirtinės svarbos aktu 8 straipsnyje²⁸.

EB 12 straipsnis, kuriame uždraudžiama bet kokia diskriminacija dėl pilietybės Sutarties taikymo srityje.

95. Siekdama išvengti tokių padarinių, M. Chen turėtų tiesiog atsisakyti įgyvendinti savo dukters teisę apsigyventi Didžiojoje Britanijoje. Tačiau tai reiškia, kad, nepaisant pirmiau minėtos nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos, Airijos pilietės Catherine teisės laisvai judėti ir apsigyventi, kurią jai suteikia EB 18 straipsnis ir Direktyva 90/364, įgyvendinimas ne tik nebūtų „palengvintas“, bet netektų bet kokios praktinės reikšmės.

98. Mano manymu, šioje byloje yra visos sąlygos taikyti minėtąją nuostatą.

96. Taigi vien dėl šios priežasties manau, kad Catherine motina gali įgyti išvestinę teisę apsigyventi, kylančią iš jos dukters teisės.

99. Pirmiausia, šis ginčas neabejotinai patenka į Sutarties taikymo sritį, nes jis nagrinėja Bendrijos piliečio teisę gyventi valstybės narės teritorijoje pagal EB 18 straipsnį ir Direktyvą 90/364; tai pasakytina ir apie motinos teisę gyventi, kuri, kaip matėme, neatskiriama susijusi su atitinkama dukters teise.

— Dėl draudimo diskriminuoti dėl pilietybės

97. Be to, manyčiau, kad sprendimą suteikti M. Chen teisę apsigyventi tvirtai remia

27 — Nusistovėjusioje Europos žmogaus teisių teismo praktikoje žr. 1991 m. vasario 18 d. Sprendimą *Moustaquin prieš Belgiją*; 1996 m. vasario 19 d. Sprendimą *Gül prieš Šveicariją*; 1996 m. lapkričio 28 d. Sprendimą *Ahmut prieš Nyderlandus*; 2000 m. liepos 11 d. Sprendimą *Ciliz prieš Nyderlandus*; 2000 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Sen prieš Nyderlandus*; visi paskelbti interneto puslapyje <http://hudoc.echr.coe.int>, elektroninėje EŽTT nusistovėjusios teismo praktikos duomenų bazėje.

28 — Žr. ypač aktualų 2002 m. liepos 11 d. Sprendimą *Carpenter* (C-60/00, Rink. p. I-6279, nuo 41 iki 45 punkto).

100. Taip pat reikėtų pastebėti, jog pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką draudimas diskriminuoti „reikalauja, kad panašios situacijos nebūtų vertinamos skirtingai, o skirtingos situacijos – vienodai“²⁹.

29 — Žr. neseniai priimto sprendimo *Garcia Avello* 31 punktą.

101. Kaip paaiškėjo per šį procesą, ypač per teismo posėdį, jeigu Catherine būtų Jungtinės Karalystės pilietė³⁰, jos motinai, nors ir ne valstybės narės pilietei, būtų leista likti Jungtinėje Karalystėje su savo dukra.

102. Tai reiškia, kad teoriškai visoms kitoms faktinėms aplinkybėms esant tokioms pačioms, „panašioje situacijoje“, vaiko pilietybė nulemtų, jog jo motinos prašymas suteikti leidimą gyventi būtų patenkintas.

103. Todėl nėra jokio pagrindo šioje byloje aiškinti to kitaip.

104. Jeigu teisė likti Jungtinėje Karalystėje ne valstybės narės pilietei, kuri yra Jungtinės Karalystės pilietybę turinčio vaiko motina, suteikiama tik dėl šios aplinkybės, tai visiškai aišku, kad taip yra dėl išskirtinio motinos vaidmens rūpintis vaiku ir jį auklėti,

o kalbant bendriau — dėl šeimos ir šeimos vientisumo apsaugos priežasčių.

105. Šie argumentai tinka ir nagrinėjamoje byloje, kur vaikas, kurio teisė apsigyventi negali būti kildinama iš Jungtinės Karalystės pilietybės, vis dėlto turi teisę nuolat gyventi Jungtinėje Karalystėje kaip Bendrijos pilietis. Nėra abejonių, kad motinos nepakeičiamumas rūpinantis labai mažų vaiku ir jį auklėjant jokių būdu nepriklauso nuo vaiko pilietybės.

106. Kadangi nėra objektyvių priežasčių, kuriomis remiantis motinos prašymą išduoti jai leidimą gyventi būtų galima vertinti atsižvelgiant į jos vaiko pilietybę, turime pripažinti, kad nagrinėjamos Jungtinės Karalystės teisės normos diskriminuoja dėl pilietybės pagal EB 12 straipsnį.

— Baigiamosios nuostatos

107. Todėl atsakant į nacionalinio teismo pateiktą klausimą galiausiai siūlau konstatuoti, kad sprendimas, kuriuo valstybės narės institucijos atmetė nepilnamečio Bendrijos piliečio, turinčio teisę gyventi šioje valstybėje

³⁰ — Tokia prielaida visiškai tikroviška: tam būtų pakakę, kad vienas iš tėvų turėtų Jungtinės Karalystės pilietybę ir, nors būdamas užsienietis, — teisę nuolat gyventi Jungtinėje Karalystėje (1981 m. Jungtinės Karalystės pilietybės akto 1 skyrius; žr. Jungtinės Karalystės Teisingumo Teismui pateiktų paaiškinimų 8 pastabą).

narėje, motinos prašymą dėl ilgalaikio leidimo gyventi, ne tik panaikina bet kokią EB 18 straipsnio ir Direktyvos 90/364 1 straipsnio pagrindu nepilnamečiui suteiktos teisės praktinę reikšmę, bet ir diskriminuoja dėl pilietybės, o tai draudžia EB 12 straipsnis.

doti Bendrijos teise, norint išvengti nacionalinės teisės taikymo³¹.

110. Šioje byloje taip pat įtariama buvus piktnaudžiavimo teise faktą, kuris gali turėti įtakos šios bylos sprendimui.

E — *Dėl piktnaudžiavimo teise*

108. Kaip jau minėjau (žr. 28 ir paskesnius punktus), Jungtinės Karalystės vyriausybė pareiškė, kad sutuoktiniai Chen suplanavo savo dukters gimimą Šiaurės Airijoje su akivaizdžiu išskaičiavimu užtikrinti jai Airijos pilietybę ir iš jos išplaukiančią teisę gyventi kitoje Bendrijos valstybėje narėje. Todėl Catherine Airijos pilietybė esanti „dirbtinė“, atsiradusi kaip konkretaus jos tėvų plano įgyti teisę gyventi Bendrijoje padarinys.

109. Nusistovėjusioje Teisingumo Teismo praktikoje išaiškinta, kad valstybė narė gali imtis priemonių užtikrinti, jog nebūtų naudojamosi Sutarties teikiamomis galimybėmis, siekiant netinkamai ar nesąžiningai pasinau-

111. Tačiau aš savo ruožtu nenorėčiau priartinti šiam požiūriui; ir nepritarčiau netgi neatsižvelgiant į abejones, paprastai kylančias į Bendrijos lygmenį perkėlus sąvoką, dėl kurios egzistavimo yra ginčijamasi netgi nacionalinės teisės sistemose, o jos apibrėžimas dar neaiškesnis.

112. Tačiau netgi jei atsižvelgtume į Jungtinės Karalystės argumentus, manau, kad pagal Bendrijos teisės sistemos ir valstybių narių teisės sistemų santykio schemą, kurią per keletą dešimtmečių aiškiai apibrėžė nusistovėjusi Teisingumo Teismo praktika, Sutartyje įtvirtintos teisės įgyvendinimas tik išimtinėmis aplinkybėmis gali būti laikomas piktnaudžiavimu teise, nes kai nacionalinės teisės nuostata nepritaikoma dėl to, kad buvo pasinaudota Bendrijos teisėje įtvirtinta teise, tai yra Bendrijos teisės pirmenybės principo įgyvendinimo išraiška.

31 — Žr., *inter alia*, 1999 m. kovo 9 d. Sprendimą *Centros* (C-212/97, Rink. p. I-1459, 24 punktas) ir jame gausiai minimą nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką.

113. Tai, kad asmuo, siekdamas išvengti tam tikrų jam nepalankių nacionalinės teisės nuostatų taikymo, sąmoningai sukuria situaciją, kurioje jis įgyja iš Bendrijos teisės kildinamą teisę, *savaime* taip pat nėra pakankamas pagrindas atitinkamas Bendrijos teisės nuostatas pripažinti netaikytinomis³².

114. Priešingai, apie piktnaudžiavimą teise galėtume kalbėti tik tuomet, jeigu turėtume „visumą faktinių aplinkybių“, kurioms esant, „nepaisant formalaus Bendrijos teisės aktų nustatytų sąlygų įvykdymo, šių aktų keliamas tikslas nėra pasiekiamas“³³. Kitaip tariant, reikia įsitikinti, ar konkretus asmuo, pasinaudodamas Bendrijos nuostata, suteikiančia jam minėtą teisę, neiškreipia jos dvasios ir taikymo srities.

115. Taigi iš esmės reikia patikrinti, ar *Bendrijos teisės nuostatos*, suteikiančios minėtą teisę, tikslai ir uždaviniai buvo iškraipyti, ar ne.

32 — Sprendimo *Centros* 27 punktą ir smulkiau — Generalinio advokato La Pergola išvada šioje byloje (Rink. 1999, p. I-1461 ir toliau).

33 — 2000 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *Emsland-Stärke* (C-110/99, Rink. p. I-11569, 52 punktas). Šiuo klausimu žr. sprendimo *Centros* 25 punktą ir 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimą *X ir Y*, (C-436/00, Rink. p. I-10829, 42 punktas).

116. Mano manymu, šios sąlygos nėra įvykdytos. Manau, kad sutuoktinių Chen elgesio negalima laikyti „Bendrijos piliečių bandymu apeiti nacionalinę teisę, *netinkamai ar nesąžiningai* pasinaudojant Bendrijos teise“³⁴.

117. Galiausiai M. Chen, pasinaudodama Sutarties nuostatomis, suteikiančiomis teisę gyventi Catherine ir atitinkamai jai pačiai, kaip šio vaiko motinai, iš tikrųjų apeina Jungtinės Karalystės teisės nuostatas, nustatančias ne valstybių narių piliečių teisės gyventi apribojimus.

118. Tačiau, mano manymu, tai neiškreipia minėtų Bendrijos nuostatų keliamų tikslų.

119. Nuostatų dėl teisės gyventi, būtent EB 18 straipsnio, įgyvendinamo Direktyva 90/364 ir palaikomo Pagrindinių teisių chartijos 45 straipsnio, tikslas yra visiškai aiškus. Jomis siekiama panaikinti bet kuriuos Bendrijos piliečių judėjimo bei apsigyvenimo

34 — Taip piktnaudžiavimo Bendrijos teise sąvoka buvo apibrėžta 2001 m. rugsejo 27 d. Sprendime *Głoszczuk* (C-63/99, Rink. p. I-6369, 75 punktas). Pasvirusiu šriftu pažymėta mano.

apribojimus su vienintele sąlyga, kad jie netaptų finansine našta priimančiajai valstybei.

teisėtai jomis pasinaudoja, kaip tik ir siekdamėi įgyvendinti Bendrijos nuostatos tikslą – užtikrinti vaiko teisę apsigyventi.

120. Taigi, kai būsimasis tėvas ar motina nusprendžia, kaip šioje byloje, kad Bendrijos pilietybė užtikrins jos ar jo vaiko gerovę, suteikdama jam galimybę naudotis šio statuso suteikiamomis teisėmis, ypač EB 18 straipsnyje įtvirtinta teise apsigyventi, jo teisėti veiksmai, kuriais siekiama, kad gimęs vaikas atitiktų valstybės narės pilietybei gauti keliamas sąlygas, tikrai nėra „piktnaudžiavimas“.

123. Taip pat negalima tvirtinti, kad Jungtinės Karalystės teisės nuostatos dėl ne valstybių narių piliečių apsigyvenimo nebuvo taikomos motinai dėl to, kad ji piktnaudžiavo teise. Kaip matėme, ši pasekmė visiškai atitinka minėtos Bendrijos teisės nuostatos tikslą ir netgi yra būtina prielaida jam pasiekti, nes taip Bendrijos piliečiams užtikrinama teisė laisvai apsigyventi valstybės narės teritorijoje.

121. Taip pat negalima „piktnaudžiavimu“ laikyti to, kad šis tėvas ar motina imasi veiksmų užtikrinti, kad jo ar jos dukra galėtų įgyvendinti teisėtai įgytą teisę gyventi, todėl pateikia prašymą apsigyventi kartu su ja toje pačioje priimančiojoje valstybėje.

124. Taigi problema, jeigu ji apskritai yra, susijusi su Airijos įstatymų leidėjo pasirinktu pilietybės suteikimo principu *jus soli*³⁶, kurį taikant dažnai susiklosto panašios situacijos kaip nagrinėjamoji šioje byloje.

122. Šioje byloje susiduriame ne su asmenimis, kurie „netinkamai ar nesąžiningai pasinaudojo Bendrijos teise“³⁵, iškreipdami šios teisės sistemos nuostatų taikymo sritį bei tikslus, o su asmenimis, kurie, suvokdami Bendrijos teisėje įtvirtintų laisvių turinį,

125. Siekiant išvengti tokių situacijų, ši principą galima būtų sušvelninti papildomai nustatant sąlygą, kad nuolatinė tėvo ar

36 — Kita vertus, šioje byloje nėra svarbu, kad „žemė“, kuriai taikomas *jus soli* principas, t. y., Belfastas, dėl visiems žinomų Airijos istorijos vingių dabar yra ne Airijos (Éire), o Jungtinės Karalystės teritorijoje. Tie patys klausimai būtų kilę ir tuomet, jeigu vaikas būtų gimęs Airijos (Éire) teritorijoje, o vėliau su motina persikėlęs į Belfastą ar Kardią.

35 — Žr. sprendimo *Głoszczuk* 75 punktą.

motinos gyvenamoji vieta turi būti Airijos saloje³⁷. Bet Airijos teisėje tokios papildomos sąlygos nėra, ar bent jau ji nėra taikytina Catherine.

128. Bet tai būtų tolygu „kitos valstybės narės suteiktos pilietybės veikimo apribojimui, nustatant papildomą reikalavimą šią pilietybę pripažinti, kad galima būtų pasinaudoti Sutartyje įtvirtintomis pagrindinėmis laisvėmis“. Kaip išaiškino Teisingumo Teismas, Bendrijos teisinėje sistemoje tai draudžiama³⁸.

126. Tokiomis aplinkybėmis, kartoju, tikrai nėra pagrindo kaltinti Catherine ar jos motinos dėl to, kad jos teisėtai pasinaudojo galimybėmis ir Bendrijos teisės suteiktomis teisėmis.

129. Todėl man atrodo, kad atsakant nacionaliniam teismui neturėtų daryti įtakos tai, jog sutuoktiniai Chen suplanavo savo dukters gimimą Šiaurės Airijoje, siekdami užtikrinti jai Airijos pilietybę bei iš jos išplaukiančią teisę gyventi Jungtinėje Karalystėje ir kitose Bendrijos valstybėse narėse.

127. Be to, jeigu pritartume Jungtinės Karalystės argumentams, beveik visais atvejais, kai valstybės narės pilietybė įgyjama *sąmoningai*, galima būtų įtarti piktnaudžiavimą teise. Taip galėtų susiklostyti paradoksali padėtis, kai būtina sąlyga įgyvendinti savo teises, kylančias iš Europos Sąjungos pilietybės, būtų tai, kad... ši pilietybė būtų įgyta netyčia.

F — *Dėl teisės į šeimos gyvenimo gerbimą*

37 — Kaip, beje, tai buvo nustatyta 1998 m. balandžio 10 d. Belfasto pasirašyto „Agreement between the government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the government of Ireland“ 2 priedo 1 straipsnyje. 1 straipsnio vi pastraipa nustato, kad abi vyriausybės „recognise the birthright of all the people of Northern Ireland to identify themselves and be accepted as Irish or British, or both, as they may so choose, and accordingly confirm that their right to hold both British and Irish citizenship is accepted by both Governments and would not be affected by any future change in the status of Northern Ireland“. 2 priedo 1 straipsnyje vartojama sąvoka „the people of Northern Ireland“ apibrėžiama kaip „all persons born in Northern Ireland and having at the time of their birth, at least one parent who is a British citizen, an Irish citizen or is otherwise entitled to reside in Northern Ireland without any restriction on their period of residence“ (pasvirusiu šriftu pažymėta mano).

130. Priėjus išvadą, kad Bendrijos teisė užtikrina Catherine teisę apsistoti Jungtinėje Karalystėje, o jos motinai — teisę likti su savo

38 — Sprendimo *Micheletti* 10 punktas; sprendimo *Kaur* 19 punktas.

dukra, manau, kad nebėra reikalo gilintis į klausimą dėl nacionalinės teisės aktų atitikties Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai. Čia pasiūlytas Sutar-

ties aiškinimas, kaip matėme, puikiai atspindi EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintas vertybes, ypač reikalavimą gerbti šeimos gyvenimo vientisumą (žr. pirmiau 94 punktą).

V — Išvada

131. Todėl siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Hatton Cross Immigration Appellate Authority* pateiktus klausimus:

- „1. Mažametė Bendrijos pilietė, kuriai priimančiojoje valstybėje narėje taikomas sveikatos draudimas bet kurios rizikos atžvilgiu ir kuri, nors savo vardu negauna pajamų ar uždarbio, turi pakankamai lėšų, gaunamų iš tėvų, kad netaptų našta priimančiosios valstybės narės finansų įstaigoms, atitinka reikalavimus, nustatytus 1990 m. birželio 28 d. Direktyvos 90/364/EEB 1 straipsnyje, dėl teisės apsigyventi, todėl turi teisę neribotam laikui apsigyventi kitos valstybės narės nei ta, kurios pilietybę ji turi, teritorijoje.
2. Valstybės narės institucijų sprendimas atmesti Bendrijos pilietės, kuri yra nepilnametė ir turi teisę gyventi toje valstybėje narėje, motinos pateiktą prašymą suteikti jai ilgalaikį leidimą gyventi ne tik kliudo nepilnametei pasinaudoti EB 18 straipsniu ir Direktyvos 90/364 1 straipsniu jai suteikta teise, bet kartu yra ir EB 12 straipsnyje uždraustas diskriminavimas dėl pilietybės.“